

חבל נחלתו

דבר שמועה מפיו או הריני כפרת משכבו, לחו"ל ולסייע ולכבד.

משא"כ לצאת לקראת ארונו לא... ורב אסי נפיק לקראתה מארץ ישראל לחו"ל, וקמ"ל דבשביל ארונו של מת אין לצאת מארץ ישראל לחו"ל, כן נראה לי". וא"כ יש בכך כיבוד ויש בכך סיוע נראה שמותר לצאת

מסקנה

ראוי לצאת לחו"ל להלויית אם חורגת ולשוב אחרי כן, ולסייע שם בכל הנדרש².

סימן לד

תליית פסוקים על הקיר

שאלה

ההפטרה ולא את הנביא כולו, ולכתוב הפטרות זו אחר זו של השבתות השונות. והגמ' מכריעה שמשום עת לעשות לה' מותר לכתוב כן ולקרוא מספר כזה.

ממשיכה הגמרא: "בעא מיניה אביי מרבה: מהו לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה? תיבעי למאן דאמר תורה מגילה מגילה ניתנה, תיבעי למאן דאמר תורה חתומה ניתנה; תיבעי למ"ד תורה מגילה מגילה ניתנה, כיון דמגילה מגילה ניתנה כותבין, או דילמא כיון דאידבק אידבק? תיבעי למ"ד תורה חתומה ניתנה, כיון דחתומה ניתנה אין כותבין, או דילמא כיון דלא אפשר כותבין? א"ל אין כותבין, ומה טעם? לפי שאין כותבין. איתיביה: אף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה! א"ר שמעון בן לקיש משום ר' ינאי: באל"ף ב"ת. איתיביה: כשהוא כותב, רואה וכותב מה שכתוב בטבלא! אימא: כמה שכתוב בטבלא. איתיביה: כשהוא כותב, רואה בטבלא וכותב מה שכתוב בטבלא, מה הוא כותב בטבלא?

האם ראוי ומותר לתלות על קירות הבית במקום מכובד, פרשת פיטום הקטורת בכתב ותגים של ספר תורה לסגולה ולשמירה?

א. כתיבת התורה פרשיות פרשיות

נאמר בגיטין (ס ע"א): "ורבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: האי ספר אפסרתא — אסור למקרי ביה בשבת; מאי טעמא? דלא ניתן ליכתב. מר בר רב אשי אמר: לטלטולי נמי אסור; מ"ט? דהא לא חזי למיקרי ביה. ולא היא, שרי לטלטולי ושרי למיקרי ביה, דר' יוחנן ור"ש בן לקיש מעייני בספרא דאגדתא בשבתא, והא לא ניתן ליכתב! אלא כיון דלא אפשר — (תהלים קי"ט) עת לעשות לה' הפרו תורתך, ה"נ כיון דלא אפשר — עת לעשות לה' הפרו תורתך".

היינו, מנהגם היה לקרוא הפטרה מתוך ספרי נביאים הכתובים כס"ת על קלף. בגלל עניות הקהילות היו נוהגים לכתוב רק את

2. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה ירושלים: אם אינו כהן ואם אין שם מלויים רבים.

חבל נחלתו

עליה חומש מותר... וכן הזכיר זאת שם בהלכה א.

ובתשובות הרמב"ם (סי' רסח) ענה בדין טלית שרקמו בה מפסוקי התורה כך: "זה המעשה הוא חטא ואינו מותר בשום פנים. ואיסורו לדעתנו משני טעמים. **האחד מהם, שאין לכתוב מן התורה פסוקים פסוקים** אלא יכתוב שלוש תיבות לבד ולא יותר. ואם צריכים אנו להביא ראיה מפסוק, משנים אנו הכתב ונותנים לו צורה אחרת או כותבים מכל תיבה את אחת או שתיים, סוף דבר, מקצת התיבה, או כותבים בסירוגין. (ואפילו) מי שהתיר לכתוב פרשה לתינוק להתלמד בה, לא (התיר) זאת אלא בגלל הכרח הלימוד, לפי שלא ניתנה תורה להכתב פרשיות פרשיות, וכל שכן פסוק פסוק. ואולי יחשוב מישהו, שאין זה אסור אלא בכותב על הספר בדיו וכדומה, אבל בחזרת בעץ או בזהב וכדומה או רוקם בגד מותר, הרי ידע, שאין חילוק בין כתיבה לחריתה, כמו שנתבאר בגיטין ונתבאר גם כן בזה העניין האיסור מאומדן אף היא עשת טבלה שלזהב, שפרשת שוטה כתובה עליה. וזו היתה חריתה בלוח זהב וממנה היה הכהן מעתיק וכותב על הספר. והקשה התלמוד על זה המעשה ואמר: שמעת מינה כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה. ותירץ זאת הקושיא כמו שנתבאר שם, שבזאת הטבלה היה חרות אלפבית של כל תיבה או היתה כתובה בסירוגין, שלוש תיבות פה ושלוש תיבות רחוקות מהן בשורה שניה, שאינה נקראת עם הראשונה. וראיה לנו מזה, שהחריתה אסורה ככתיבה, והוא הדין ברקימה, ופה במצרים ראינום לוקחים לוחות זהב או כסף וחזרתים בהם שיר של פגעים ותולים אותם בצוארי הנערים, ומחינו בידם על זה תכלית המחאה. והטעם השני, אשר

(במדבר ה') אם שכב... אם לא שכב! הכא במאי עסקינן — בסירוגין. כתנאי: אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה, ואם דעתו להשלים — מותר; ר' יהודה אומר: בבראשית — עד דור המבול, בתורת כהנים — עד ויהי ביום השמיני". וסוגיא קצרה על כך אף ביומא (לו ע"ב).

מפרש רש"י בגיטין: "מגילה — פרשה לבדה של תורה או שתים.
"בסירוגין — תחילת המקרא היה כתוב תיבה שלימה ולבסוף ראשי תיבות.
"עד ויהי ביום השמיני — שהוא גמר צווי הקרבנות".

למדנו מדברי רש"י כמה הלכות חשובות:
אין לכתוב פרשה שלמה של תורה על קלף בכתיבת התורה, ואפילו שלא בקלף כגון על טבלא של זהב, והותרה כתיבת תיבה שלמה ואחריה ראשי תיבות. ואף הפרשיות שהותר לכותבן על מנת להשלים את כל התורה לא הותר להפסיק אלא בסוף ענין אבל לא להפסיק לפרשה קטנה אחת. (ועי' חי' חת"ס שאולי כל ספר דברים נחשב כפרשיה אחת!) והריטב"א (גיטין ס ע"א) כתב: "והא דאמרינן באל"ף ב"ת. פי' שעושה האותיות מפורדות אבל **כל האותיות** היו שם, ורש"י פירש שאין בו אלא ראשי תיבות. והא דאמרינן בבראשית עד דור המבול בתורת כהנים עד ויהי ביום השמיני. פי' שהוא דבר ראוי". ובמהרש"א כתב **פירוש נוסף לסירוגין.**

הרמב"ם (הל' תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ז הי"ד) **פסק:** "מותר לכתוב התורה כל חומש וחומש בפני עצמו ואין בהן קדושת ספר תורה, **אבל לא יכתוב מגילה בפני עצמה שיהיה בה פרשיות,** ואין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה, ואם דעתו להשלים

משום עת לעשות ה' וגו' **אבל אותן שכותבין פסוקים על הכותל לאיזה סימן טוב** לאו שפיר עבדי דתורה חתומה ניתנה".

בשו"ת מהרי"ט (ח"ב או"ח סי' ג) נשאל על הגבאים המקשטים את בתי הכנסיות — "ובפרט בר"ה וביה"כ לפאר את בית ה' ולעורר את הלבבות ולשוב בתשובה נהגו לכתוב בחתיכות נייר פסוקים מעניינא דיומא כגון ביום הכפורים כי קדוש היום לאדונינו, וכמו כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' וכגון שמע ישראל וכיוצא בזה ותולין אותן הפתקות סביב סביב למעלה מן התיבה או בפתחי בית הכנסת ולפעמים מוזהבים הנייריים בשפתותיהם לכבוד וכו' ויש מי שרייץ על זה באמרו לנו טעמו שיש איסור לתלותן וצריך למנוע על ידן בשתולין את השם וראייתו..." והמהרי"ט באר לו שאין בכך נדנדוד עבירה מפני שתולים את הפסוקים לעורר את הלב. אולם מעורר שיש בכך בעית כתיבת התורה בפרשיות. ומביא שרוב הראשונים אסרו, ואף הרי"ף שהתיר התאמצו ראשונים ואחרונים להסביר את דבריו. ומסיים: "מ"מ למדנו מדבריו שאסור לכתוב פסוקים נפרדים מן הטעם שאמרנו, וכן ראוי להזמיר ולהורות, ומ"מ אם הדבר מנהג קבוע מאבותיהם נוחי נפש לא הייתי מוחה בידם מאחר שיש להם יתד להתלות מדברי הרי"ף ז"ל שמא הרבנים הראשונים הורו להם כפשוטו דבריו".

ובפתחי תשובה (יו"ד סי' רפג ס"ק ב) הביא בשם התשב"ץ (ח"א סי' ב) שמותר לכתוב מגילות ופרשיות באותיות הפסולות לכתוב סת"ם, וז"ל: "או יכתוב בכתב מאשי"ט כו' זה הכלל כל כתיבה שיפסול בה ס"ת מותר לכתוב המגילה הזאת ומיהו דוקא פיסול שהוא באיכות הכתיבה, אבל פיסול

בגללו אסור זה המעשה, והוא יותר חזק מן הראשון, הוא שמפקיר פסוקי תורה לידי זלזול, לפי שהציצית תשמישי מצוה ואין (בה) קדושת גוף, ולפיכך מותר ליכנס בטלית מצויצת לבית הכסא ולדורסה ברגל ולהשתמש בה, כגון לפורשה ולכסות (בה), בעת כיסוי הערווה ובעת גילוייה, כל זה מותר. ואיך נפקיר פסוקי התורה, שנכתבו בקדושה, שנכתבו מפי הגבורה, לאלו הטינופות והזלזולים? וזה ביזוי תורה בלי ספק..." והבאה התשובה ברבינו ירוחם (נ"ב ח"ב).

והטור (יו"ד סי' רפג) כתב: "רב אלפס התיר לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה, והרמב"ם כתב לא יכתוב מגילה בפני עצמו שיהיה בה פרשיות ואין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ואם דעתו להשלימה לחומש מותר, ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל, אלא שכתב כמסקנא ואפשר שרב אלפס ראה להקל משום דלא אפשר לכל עני שבישראל לכתוב תורה שלימה לבנו".

הבית יוסף (יו"ד סי' רפג) תרץ את הרי"ף בדרך אחרת שפסק כר' יוחנן ולא כרבה שכותבים לתינוק להתלמד על מנת להשלים את החומש. אולם למסקנה בשאלתנו הרי"ף, לרמב"ם, לרא"ש ולטור אין לכתוב סתם פרשיות לנוי אם לא לתינוק להתלמד. והביא עוד מתשובת הרמב"ם (פאר הדור סי' ז) שאין הבדל: "בין כתיבה לחריתה בעצים או בזהב או לרקם בבגדים".

וכן פסק בשו"ע (יו"ד סי' רפג ס"ב): "לא יכתוב מגילה בפני עצמה שיהיו בה פרשיות ואין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה, ואם דעתו להשלימה לחומש, מותר". והט"ז (ס"ק א) אחר שסיכם את טעמי הרי"ף סיים: "אבל מ"מ אין היתר אלא כדי להתלמד בו

חבל נחלתו

כה-כח) שהאריכו, המחבר עם חכם מחכמי דורו, ונ"נ בדין טלית שכתבו עליה פסוקים. וכן באותו ענין בשו"ת פרח שושן (לקט תשובות).

מתבאר מן העיון בדברים אלו שאין לכתוב פרשיה וכש"כ מספר פסוקים ללא השלמתם לענין שלם. הן בגלל איסור פרשיות והן בגלל חשש בזיון, ותלוי במקרה זה על מה הפרשיות כתובות ובאיזה מקום הן תלויות.

ב. איסור כתיבת פסוקים מנביאים

צריך לעיין האם יש חילוק בין תורה לבין נביאים וכתובים. בתורה מצאנו שתורה חתומה ניתנה ואפילו אם ניתנה מגילה מגילה הרי הן התחבירו יחדיו, אבל בנביאים וכתובים לכאורה לא מצאנו כן. וניתן לכאורה לומר שעיקר האיסור בנביאים וכתובים הוא מיצירת שיבוש בכתיבת דברי נביאים בזה אחר זה בלי השלמת הנביא, וייחוס דברי האחד לשני. אולם רש"י גיטין (ס ע"א) על דין ספרי הפטרות כתב: "דלא ניתן ליכתב — פחות מספר אחד שלם לעצמו". משמע שאף בנביא החומרא היא בקטיעת הדברים ואסור לכתוב פסוק אחד בלבד. וכ"כ הכסף משנה (הל' תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ז ה"ד). ובערוך השולחן (יו"ד סי' רפג סי"ג) כתב: "ודע דלכאורה זה אינו אלא בתורה אבל נביאים וכתובים מותר לכתוב פרשיות דתורה חתומה ניתנה לא שייך רק בתורה כמבואר בגיטין שם אמנם מקודם כשאומר שם האי ספר אפטרותא אסור למקרי ביה בשבת מ"ט דלא ניתן ליכתב ופירש"י פחות מספר אחד שלם ע"ש, הרי דגם בנביאים אסור לכתוב מגילות. ואינו מובן דהרי תורה חתומה לא

אחד לא", ולבסוף מביא שאפשר להתיר עפ"י דעת הר"י"ף.

והלבוש (יו"ד סי' רפג ס"ד) פסק: "אסור לרקם פסוקים לטלית, מפני שהוא מביא פסוקי התורה לידי זלזול, כי הציצית שבטלית אינם אלא תשמישי מצוה ולא תשמישי קדושה, ומותר לבא בטלית מצוייצת לבית הכסא ולבית הטבילה ולהשתמש בו ולכסות בו את הערוה, ואיך יביא פסוקי התורה במקום הטינופת והזלזול. מטעם זה התירו לכתוב פסוקים על המפות של ספר תורה, שהם תשמישי קדושה, ואסור לנהוג בהם קלות".

הש"ך הביא את דברי הלבוש (יו"ד סי' רפג ס"ק ו) והוסיף: "ואף ע"ג דרבינו ירוחם שם כתב עוד טעם לאסור והיינו משום שאסור לכתוב מן התורה פסוקים כבר נתבאר דיתפשט המנהג להקל בזה, ועיין ברבינו ירוחם שם שהביא תשובת הרמב"ם שהאריך בזה".

וכן פסק בערוך השולחן (יו"ד סי' רפג סי"ג): "וכיון שמן הדין אסור לכתוב מגילות אלא שהתירו משום ביטול תורה אבל במקום שאין שייך ביטול תורה אסור, ולכן יש לגעור באותן שכותבים פסוקים על הכתלים של בהכ"נ ובית המדרש [ט"ז], וכן אסור לרקום פסוקים בטלית ועוד איסור מוסיף יש בזה דהטלית אין בו קדושה ומותר ליכנס בו למקומות המטונפין ואיך יכנס בהפסוקים... עולה שיש שנהגו להקל בכתיבת פסוקים על תשמישי קדושה שאינם נזרקים, ויש שהחמירו והתירו רק במקום החשש לביטול תורה וכד'. ולענייננו נראה שלכו"ע אין לכתוב פסוקים ולתלות על הקיר שכן אין בזה שום הכרח וצורך. ועי"ע בשו"ת גינת ורדים (או"ח כלל ב סי'

כל זה לפסק הלכה ורק הרמב"ם ומרן בש"ע לא זכרו זה, וכבר נתעורר הרב חק"ל א"ח סי' נ"ז בזה אמאי לא נזכר זה בהרמב"ם וש"ע וגם עוד הוא ז"ל הקשה שם למנהגינו דהספרים בזול בזה"ו ונמצאים אפילו אצל יחיד נביאים שלם א"כ איך נתפשט ההיתר לקרא בספר ההפטרות הנדפסים שאינו נביא שלם וכו'. והביא דברי הלבוש בסי' רפ"ד מה שתמה על מנהג העולם שקורין ההפטרות בחומשין הנדפסים שמדינא צריך לכתוב ההפטרות כדין ספר כמו מגילה והביא דברי המג"א והט"ז מ"ש על דברי הלבוש הנז' והאריך בכל זה ע"ש ועיין להגאון חתם סופר א"ח סי' ס"ח דהעלה דנהי שהקורא עצמו בספר ההפטרות יוצא י"ח בזה ואע"פ שאינו ספר נביאים שלם דהא התירו זה משום עת לעשות, אך דינו הוא כקורא על פה כיון דאינו ספר נביאים שלם וגם יש בזה שאר פסולים, וכיון דקי"ל דאינו יכול להוציא מי שאינו בקי אלא בקורא מתוך הכתב א"כ זה שדינו כקורא על פה אינו מוציא י"ח השומע בקריאתו זו ע"ש.

ג. כתיבת פסוקים ללא שרטוט

בעיה נוספת שיכולה להיות היא בכתיבה ללא שרטוט. בעיה זו אינה קשה במקרה הנוכחי אבל בכ"ז צריך להוסיפה ונשנה את הלכותיה בקצרה.
במסכת גיטין (ו ע"ב): "שלח ליה ר' אביתר לרב חסדא... הא איהו (=ר' אביתר) דשלח ליה לרב יהודה: בני אדם העולין משם לכאן הן קיימו בעצמן (יואל ד') ויתנו (את) הילד בזונה והילדה מכרו ביין וישתו, וכתב ליה בלא שירטוט, וא"ר יצחק: שתיים כתבין, שלש אין כתבין, במתניתא תנא: שלש כתבין, ארבע אין כתבין".

נאמרה רק בתורה כדפירש"י שם, וכן כל הסוגיא רק בתורה הוא ע"ש. וצ"ל דילפינן נביאים מתורה דגם הנביא לא כתב ספרו עד שנשלמו נבואותיו וצ"ע מב"ב ט"ו א דאלעזר ופנחס גמרו ספר יהושע וגד החזוה ונתן הנביא גמרו ספר שמואל ע"ש וצע"ג ודו"קו".
ועי' בשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' סז) שלא מצא מקור לאיסור כתיבת פרשיות מנביאים וכתובים אלא רק בתורה.

וכך כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ד או"ח סי' ל): "ועל שאלה ה' בענין היריעה של ההפטרות שרוצה לכתוב ביריעה עצמה פסוקי וזאת התורה וכו' אלה העדות וכו' הנה תחילת הכל נודיע לכם כי אע"פ שההפטרות אלו שמדבר בהם השואל בשאלה הנז' הם כתובים בכתב אשורית על עור ושרטוט וכו' כמו ס"ת עכ"ז הם פסולים דלית להם דין ספרים ממש יען כי אין כתובים בהם דברי הנביאים שלמים אלא הם פרשיות נפרדות מלוקטים מספרי הנביאים א' מפה וא' מפה, ומשורת הדין היה אסור לקרות בהם בשבת דלא נתנו להכתב כך, וכן ה"ה בהפטרות הנדפסים בחומשים שלנו שהם פרשיות נפרדות דהוה אסור למקרי בהם בשבת, אך משום עת לעשות לה' התירו כל זה וכדאיתא בגמרא דגיטין דף ס' ע"א רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו האי ספר אפטרותא אסור למקרי ביה בשבת מ"ט דלא ניתן ליכתב, ופרש"י דבעינן שיהיו הנביאים שלמים ולא ניתן להכתב פחות מספר אחד שלם לעצמו, ואסקינן בגמרא לא היא דהא ר"י ור"ל מעייני בספרא דאגדתא בשבתא והא לא ניתן להכתב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך... ופירש רש"י ה"ן כיון דלא אפשר שאין לכל צבור וצבור יכולת לכתוב נביאים שלם ע"ש. והרי"ף והרא"ש ז"ל הביא

חבל נחלתו

הקדש, ועל דא אנא סמיך למיכתב בכתיבה זו בלא שרטוט, וכן עמא דבר". וכן הביאו זאת הרשב"א והריטב"א. וכ"כ בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' עח).

הרמב"ם (הל' תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ז ה"ז) פסק: "כל כתבי הקדש אין כותבין אותן אלא בשירטוט אפילו כתבן על הנייר ומותר לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט, יותר על זה אסור... והגה"מ (שם אות מ) הביא את ההיתרים לכתבת איגרות ולכתיבה שלא בכתב אשורי.

הכסף משנה העיר: "ודע שרבינו כתב בפ"ד מהלכות יבום שאסור לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט ושאלו זה מהנגיד רבינו יהושע מבני בניו של רבינו והשיב שכמו שכתב רבינו בהלכות תפילין נקטינן, דדוכתא עדיפא". ובב"י (יו"ד סי' רפד) כתב: "וכתב הרשב"ץ בתשובה (ח"א סי' ג) שעל דבריו בהלכות יבום יש לסמוך להחמיר".

הטור (יו"ד סי' רפד) הוסיף: "וכתב א"א הרא"ש ז"ל הלכך אני אומר הא דאמרינן אין כותבין בלא שרטוט היינו דוקא בשיטה עליונה אבל מכאן ואילך השיטה העליונה היא כמו שרטוט כי היכי דאמרינן [גבי תפילין] שאם שרטוט בשיטה עליונה שוב א"צ שרטוט לפי שסתם בני אדם יודעין לאמן ידם לכתוב על שיטה עליונה בלא שרטוט. כתב הרמב"ן דוקא כתיבה אשורית שכותבים בה תורה נביאים וכתובים בני שרטוט אבל כתיבה שכותבין בה כתבים ופירושים אינה צריכה שרטוט וא"א הרא"ש ז"ל כתב לא ראיתי לרבתי נוהגין כן".

ופסק בשו"ע (ס"ב): "אסור לכתוב ג' תיבות מפסוק בלא שרטוט, אם הוא כתב אשורית. (ואין חילוק בין כתיבה לחקיקה בעצים או בזהב) (ב"י בשם ר' ירוחם נתיב ב'), ומיחו

ובעמוד הבא בגיטין: "שלח ליה מר עוקבא לר' אלעזר: בני אדם העומדים עלי ובידי למסרם למלכות, מהו? שרטוט וכתב ליה... שלחו ליה למר עוקבא: זמרא מנא לן דאסיר? שרטוט וכתב להו"...

וברש"י: "שתים — שתי תיבות כותבין מן המקרא בלא שרטוט". ונראה שהשרטוט נצרך ליופי הכתב כדי שהשורות תהיינה ישרות ומתאימות.

תוס' בגיטין כתב שבעל הלכות גדולות פסק כר' יצחק שאף שלש מלים מפסוק אין כותבים ללא שרטוט. ומביא בשם ר"ת ור' אליהו שרק בכתיבה לדרשה אבל באיגרת לחבירו מותר לכתוב. ומביא מירושלמי בסוף מגילה שאף באיגרת אסור. ולגבי תפילין מוכיח תוס' שמספיק בשרטוט שורה עליונה.

הרמב"ן (חי' שם) כתב שתפילין אינן צריכות כלל שרטוט כיון שאינן ניתנות לקריאה. ז"ל: "אבל תפילין בדינן הם עומדין ואינן צריכין שרטוט כלל שלא ניתנו לקרות בהם אלא מחופין וטמונין הן בערוך ותפורים בגידין שא"א לקרות בהם כלל, ובתשובת הגאונים מצאתי תשובה כטעם הזה לרב נטרונאי גאון ז"ל: כך ראינו דכל דבר שהוא משום קדושה צריך שרטוט ואסור לכתוב פסוק אחד בלא שרטוט חוץ מן התפילין מפני שמצותן לכרכן לקמען כקמיע ולא לקרות בהם כל עיקר כספרים". ומביא את היתר רבני צרפת להקל באיגרת וחולק עליהם עפ"י הירושלמי, ולבסוף מביא היתר לכך: "אבל נראה לי שכתיבה זו שאינה אשורית מותר לכתוב בלא שרטוט, שלא אמרו אלא כגון ס"ת ונביאים וכתובים שכתיבתן אשורית, אבל כתיבה זו ודאי מותר שאינה כתיבה כלל ולא הוכשרה בכל ספרי

סימן לד – תליית פסוקים על הקיר

הכסא ולבית הטבילה ולהשתמש בו ולכסות בו את הערוה, ואיך יביא פסוקי התורה במקום הטינופת והזלזול. מטעם זה התירו לכתוב פסוקים על המפות של ספר תורה, שהם תשמישי קדושה, ואסור לנהוג בהם קלות".

הלבוש נראה שסמך לגבי בזיון פסוקים על תשובת הרמב"ם, ולגבי כתיבת פסוקים במקום מכובד סמך על דברי הר"ף. וכבר הבאנו לעיל דברי המהרי"ט והט"ז שלא היתה דעתם נוחה ולא מצאו היתר ברור לכך.

ומצאתי במרדכי (שבת ס"ו שצו) שכתב: "פסק ר"י דה"מ בימיהם שלא היו שוכחין דבר לפיכך לא היו כותבין לא תלמוד ולא תפלות משום דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכתבם, אבל אגן דרי בתראה דכתבין כל מיילי משום עת לעשות לה' הפרו תורתך מצילין להו מפני הדליקה הן תפלות הן תלמוד הן כל כתבי הקודש". ונראה שה"ה לגבי כתיבת פרשיות ופסוקים על פרוכות או בסידורי תפילה וכן בדפי לימוד. ואע"פ ששם המדובר בתורה שבע"פ ואנו עסוקים בתושב"כ טעם אחד לשניהם משום 'עת לעשות לה' הפרו תורתך'.

וכ"כ הריטב"א (שבת קטו ע"ב): "ת"ר הברכות והקמיעין אין מצילין אותם מפני הדליקה. ובודאי שקודם שניתן התלמוד ליכתב כך היה דינו שאין מצילים אותו מפני הדליקה ואפילו לרב חסדא, דשאני כתבי הקדש הכתובים בכל לשון שניתנו ליכתב בלשון הקדש, מיהת מה שאין כן בזה שלא ניתן ליכתב כלל, אבל כתבו בתוספות וכן כתב ר"ז ושאר רבותינו ז"ל דבזמן הזה מצילין הכל בין הברכות בין חבורי התלמוד ופירושיהם, שהרי ניתן הכל ליכתב משום עת

באגרת שלומים מותר לכתוב אפילו כמה תיבות מהפסוק לדבר צחות. הגה: ואם שרטט שיטה העליונה, שוב לא צריך (טור בשם ר"ת). וי"א דאין לכתוב דברים של חול בכתב אשורית שכותבין בו התורה (שם בשם רבינו ירוחם)".

בפתחי תשובה (יו"ד ס"ו רפד) הביא מהתשב"ץ בשם ר' מיימון אבי הרמב"ם: "דהרצה לכתוב בלא שרטוט ינקד על האותיות וכן נהגו אנשי ארצות ישמעאל", והתשב"ץ עצמו הסתייג מכך: "אבל איני יודע טעם לדבר". ומתשו' רעק"א (ס"ו ג) הביא שלגבי שרטוט די בעופרת שאינה מתקיימת.

ונראה שעצם ההכנה בעבודות אמנות וכד' לכתוב פסוקים ורישומם ע"ג בד או קיר וכד' הרי הם כשרטוט, וכל האיסור הוא בכתיבה מיידית ללא הכנה ותכנון מוקדם. אבל אם כותבים פסוק על פרוכת ומתכננים כל אות על מקומה אין צריך שרטוט נוסף.

ולכן לגבי כתיבת פרשה על קלף אם הקלף משורטט אין בכך בעיה מצד איסור זה.

ד. כתיבת פסוקים על פרוכות בתפילות ובדפי מקורות ללימוד

עולה השאלה מדוע הותר לכתוב בתפילות, בסידורים ומחזורים וכן בפרוכות או בדפי לימוד מפסוקי התורה פרשיות קטנות וכד'.

כתב הלבוש (יו"ד ס"ו רפג ס"ד): "אסור לרקם פסוקים לטלית, מפני שהוא מביא פסוקי התורה לידי זלזול, כי הציצית שבטלית אינם אלא תשמישי מצוה ולא תשמישי קדושה, ומותר לבא בטלית מצוייצת לבית

חבל נחלתו

לעשות לה' הפרו תורתך"...

והבית יוסף (או"ח סי' שלד) **כתב:** "וכתב הרא"ש (סי' א) והאידינא דנהיגי לכתוב סדר הברכות ויש בהן (הרבה) מעניינות של תורה הואיל וניתנו ליכתב משום עת לעשות ליי' וניתנו לקרות בהן גם מצילין אותם מפני הדליקה וכן כתב המרדכי (שם), והר"ן (שם) כתב שהרמב"ן (שם) אוסר לכתוב פסוקי דרחמי ולפיכך אין מצילין אותן מפני הדליקה בשבת והוא ז"ל תמה עליו וכתב שאיני רואה מקום לחלוק בין פסוקי דרחמי לאפטרותא דשרי בפרק הניזקין (שם) משום עת לעשות ליי' הפרו תורתך עכ"ל".

ומצאתי שהקשה הפנ"י (גיטין ו ע"ב): "תוספות בד"ה אמר ר' יצחק כו' מיהו בירושלמי וכו' דקאמר התם מהו לכתוב תרתי תלת מילי מן פסוקא עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמנא להו דבירושלמי איירי לענין שירטוט שלא נזכר שם בירושלמי כלל אי איירי בשירטוט וא"כ י"ל דהא דמיבעיא להו היינו משום דאסור לכתוב שום פסוק מן התורה אלא ספר שלם כדאמרינן לקמן פרק הנזקין [ס' ע"א] אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בו ופרשת סוטה שבמקדש לא היה כותבין אלא בראשי תיבות, א"כ משמע דאפילו בשירטוט אסור לכתוב פסוק מן התורה, ואע"ג דבימי אמוראים הותר הדבר **היינו משום עת לעשות לה' הפרו תורתך** והטעם שבימיהם נתרבה השכחה **והתירו לכתוב כל דבר שהוא לצורך לימוד או הוראה**, משא"כ הנהו דמייתי בירושלמי לא היו כי אם אגרת שלומים בעלמא י"ל דמש"ה היו נוהרין לכתוב סידורגין, ואפילו בספרי תפלות מצינו פלוגתא בהלכות שבת אי ניתן לכתוב ולהצילן מפני הדליקה ואף למאן דשרי היינו משום דבהנהו נמי שייך עת

לעשות מהאי טעמא גופא שנתרבה השכחה ולא כו"ע גמירי להתפלל שלא מן הכתב משא"כ בדבר שהוא שלא לצורך לא ידעתי מאי פשיטא להו לתוספות להתיר דהא בהדיא אמרינן [שבת קט"ו ע"ב] כותבי ברכות כשורפי תורה והיינו מהאי טעמא דלא ניתנו להציל מפני הדליקה כיון שלא ניתנו לכתוב מעיקרא ואין לומר דלא אסור אלא בכתב אשרית והכא איירי בכתב אחר, דא"כ שירטוט נמי לא צריך. ואפשר דכמו שהתירו לכתוב בלא שירטוט כיון שהוא כותב רק לצחות הלשון הוא הדין שאין זה בכלל איסור דאין כותבין מגילה כו'. ולפי"ו **אותן שכותבין בזמנינו איזה פסוקים על קלף קטן כגון שיתיה' ה' לנגדי תמיד ופסוק אש תוקד ומזמור אלקים יחנונו כציור מנורה לא ידעתי רמז לדבר וקרוב הדבר לאיסור יותר מלהיתר** שהן בכלל כותבי ברכות כו' ועבירה גוררת עבירה שכותבין כמה פעמים בלא שירטוט, וצ"ע אם יש לקיים המנהג אף בשירטוט דהא איכא איסורא דאין כותבין מגילה כיון דלא שייך טעמא דשכחה בכה"ג וא"כ אין להתיר בזמנינו יותר מזמן חכמי המשנה שאסרו ע"י שכותבין כמה אזכרות ולא ניתנו להציל מפני הדליקה ואם התירו לכתוב קמיעין היינו משום סכנות נפשות ע"כ צ"ע. אה"ז עיינתי בט"ז (י"ד סימן רפ"ג סק"א) שכתב ג"כ ענין כזה ומשמע דאסור ועדיין צ"ע".

וראיתי שהביא בשו"ת פסקי עוזיאל (בשאלות הזמן סי' כט) דעת אחד מגדולי הראשונים – הראב"ן, להתיר כתיבת מספר פסוקים. הרה"ג בצמ"ח עוזיאל הביא זאת מהקרוב נתנאל במגילה (פ"ב אות ע) וכך מובא בשם הראב"ן (בגיטין): "נ"ל דוקא מגילה שהיא פרשה אבל פסוק אחד או שנים או שלושה כותבין, דהא בתלמוד כותבין

טעמא הוא. זאת ועוד, דכל כתיבה כזאת שעל הכותל בציור יד או בדפוס אינה נעשית אלא בשרטוט ובכתיבה בשרטוט לא מצאנו בדברי הפוסקים הראשונים ואחרונים מאן דאמר לאסור, אלא לדברי הכל מותר, אלא שלא נכון לעשות כן לסימן טוב, אבל לדבר מצוה שרי ושרי, ונכון לעשות משום חבת הקדש, וכמו שכן נהגו כל קדמונינו ז"ל, ואנו תלמידיהם נלך לאורם". ונראה לענ"ד שהפריז על המידה, אמנם נהגו כן, אבל רוב ככל הראשונים אסרו זאת או התירו משום שעת הדחק ואיך נתיר זאת לכתחילה. וכש"כ פסוקים הבאים לעורר את הלב, והרי המהרי"ט לא התיר אלא מפני שנהגו כן וכיצד התיר זאת לכתחילה. ובכתיבה בהזמנות לחתונה וכד' כתבו האחרונים לאסור מצד חשש בזיון, כדברי האגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קלה): "ואני בעצמי נוהרתי שאף על ההזמנות לחתונות בני ובנותי לא כתבתי שום פסוק אף לא קול ששון וכן הוא מן הראוי לכל אדם להתנהג". וכן בשנית (יו"ד ח"ד סי' לח): "וכבר אמרתי שאין להדפיס על מכתבי הזמנות לנישואין שום פסוק (אגרות יו"ד ח"ב סוף סימן קל"ה ד"ה אבל בעובדא, ועי' עוד בזה אגרות או"ח ח"ד סימן ל"ט ד"ה והנה טעם, וד"ה והטור, וד"ה וטעם הר"ן וד"ה אבל עיין) ואף לא תיבות קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה דהוא קרא בירמיה (ל"ג י"א) דליכא שום צורך לזה. ויש שכותבין בהזמנה קול ששון וקול שמחה בשתי שורות כל אחת משתי תיבות, וכן קול חתן וקול כלה בשתי שורות, וטעמם ששתי תיבות אין להחשיב שהוא כתיבת קרא, ומכיון שנכתבו בשתי שורות לא מצטרפי להחשיב שהוא כתיבת הקרא שהרי ליכא שורות כאלו בקרא. והוא טעם נכון לכאורה, וידוע מזה

פסוק או שנים או באגדה של פסח". ודברי הראב"ן חולקים על הרמב"ם ודברי רוב הראשונים בעניין. ובפסקי עוזיאל השווה דעת הראב"ן לר"ף שרק פרשה שלמה אסור לכתוב מלכתחילה ומשום עת לעשות לה' הותר, אבל פסוקים אחדים מותר אף לדעת הר"ף והשווה כתיבת פסוקים בקירות בית כנסת או על חפצי מצוה לעיטור לכתובה למליצה שלא לשם לימוד שהתירו ר"ת ור' אליהו ותוס' עפ"י הירושלמי סבר שאסור.

ואחר בקשת המחילה לא נראו לי דבריו. פסוקים שנרשמו על קירות בית הכנסת נרשמו לעורר את הציבור לאמור בהם ואמנם אין ניתנים עליהם שיעורים אבל אינם למליצה הלשונית שבהם. ועיקר הסתמכותו של הרה"ג עוזיאל היא על דברי התשב"ץ (ש"ת ח"א סי' ב): "אבל קושטא דמילתא הוא דלא קשיא מידי, דדוקא מגילה הוא דאסור למכתב אבל בכיוצא בזה שלא נכתב להגות בו מותר אפי' מדינא, ומה שהצריכו באותה טבלא בגמ' לתרץ שהיתה כתובה בסירוגין היינו משום שמשם היה רואה וכותב מגלת סוטה, וכיון שנכתבה כדי להגות בה היו צריכין לכותבה בסירוגין אבל במה שלא נכתב כדי להגות בו מותר בכל ענין אפי' היכא דליכא עת לעשות".

ועפ"ז מסיק הרה"ג עוזיאל: "כיון שפסק מרן דבאגרת שלומים מותר לכתוב אפילו כמה תיבות מהפסוק, כל שכן הוא בנדון דידן שכתוב פסוק ציון במשפט תפדה בראש הקופות, אינו לדרשה ולא להוראה. אלא התעוררות של חבה למצות צדקה, וכבר כתבתי מ"ש התשב"ץ דכל כתיבה שאינה להגות בה מותר לכתוב מגילה שיש בה פרשה וכל שכן פסוק בלא שרטוט דחד דינא וחד

חבל נחלתו

של פגעים בירושלים, א"ר יודן כאן משנפגע כאן עד שלא נפגע. משמע דאתן עליו ספר תן עליו תפילין נמי קאי ואם הדבר כן נצטרך לומר שמ"ש רבינו לאסור להניח ס"ת או תפילין על הקטן בשביל שיישן בשנפגע דוקא הוא כלומר שאינו יכול לישן הא לאו הכי לית לן בה והכי מסתברא ודאי דבהכי עסיק דאל"כ למה להם להניח עליו ס"ת או תפילין כדי לישן ורבינו קצר במובן".

וביד המלך (הל' עבודת כוכבים פ"א הי"ב) העיר שבגמרא מנו אותם בכלל אלה שאין להם חלק לעוה"ב, ונשאר בצ"ע מדוע הרמב"ם השמיט זאת.

בשו"ע (יר"ד סי' קעט סעי' ח"י) פסק כרמב"ם.

בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ז סי' ל) דן באיסור להתרפאות בד"ת ובאמירת תהילים לרפואת חולים. ומביא את הגמרא בשבועות ואת הרמב"ם והשו"ע. ומביא כמה תירוצים איך אנו אומרים תהילים ומתפללים על החולה שזכות אמירתם תעמוד לו. ומביא הגר"א וולדנברג זצ"ל כמה תירוצים לכך. מהסוגיא בשבועות שסכנה שאני. וממאירי בשבועות שהיא תפילה והבטחה שתבוא לו ישועה. וממאירי בשבת שמה שאסור להתרפאות בד"ת הוא דוקא כשאינו עושה מעשה לרפואה בתרופות וכד'. וממהרש"א בשבת ותורת חיים על שבועות הוא מביא שמה שאמרו החש בראשו יעסוק בתורה "דודאי אם האדם לומד משום רפואת הנפש שהיא התורה וממילא יתרפא גוף החולה ברפואת הנפש שרי, ולא אסרו להתרפאות בד"ת אלא בלוחש על המכה ולא נתכוון לרפואת הנפש כלל".

ומוסיף בציץ אליעזר: "ואני מוצא

לכר"ע שאין כוונתו לכתיבת הפסוק אלא לברכה בעלמא — שנקט לשון הקרא לברכה. אבל יותר מסתבר שאין לכתוב זה בהזמנות, שאין בזה מקום לברכה".

ומתוך דבריו נראה שחשש לבזיון ולא לכתיבת פרשיות פרשיות.

ה. שימוש בפרשיות התורה לרפואה

אולם בתלית פרשת הקטורת על קיר שנו איסור נוסף שצריך לתת עליו את הדעת. כתב הרמב"ם (הל' עבודת כוכבים פ"א הי"ב): "הלוחש על המכה וקורא פסוק מן התורה וכן הקורא על התינוק שלא יבעת והמניח ספר תורה או תפילין על הקטן בשביל שיישן, לא די להם שהם בכלל מנחשים וחוברים אלא שהן בכלל הכופרים בתורה, שהן עושין דברי תורה רפואת גוף ואינן אלא רפואת נפשות שנאמר ויהיו חיים לנפשך, אבל הבריא שקרא פסוקין ומזמור מתהילים כדי שתגן עליו זכות קריאתן וינצל מצרות ומנזקים הרי זה מותר".

וכתב הכסף משנה שהיא מחלוקת אמוראים בסנהדרין (צ"ע"א) והרמב"ם פסק כמחמירים שלא דוקא בלוחש ורוקק ולא דוקא שאסור אלא הרי הוא בכלל הכופרים. והביא משבועות (טו ע"ב) שמשמע שריב"ל היקל והרמב"ם פסק כר"ח ורב להחמיר. שוב הביא משבועות שלהגן מותר ולהתרפאות אסור, ועפ"י זה הסביר שקטן דוקא כשהוא בגדר חולה. ומביא מן הירושלמי: "אחר שכתבתי זה מצאתי בירושלמי דשבת פ' במה אשה יוצאה אין קורין פסוק על המכה והדין דקרי על יברוחא אסור בוא וקרא את הפסוק הזה על בני שהוא מתבעית תן עליו ספר תן עליו תפילין בשביל שיישן אסור, והא תני היו אומרים שיר

הבית מן המזיקים כאמור ברשב"א (חולין קלו ע"א): "ביתך דרך ביאתך, וא"ת אמאי לא אמרין ביתך למעוטי שותפות דנכרי כדאמרי' בכל הני דלעיל, נראה לי משום מזוזה חובת הדר היא ולשמירה עשויה ואפילו דשותפות דנכרי ישראל הדר בה צריך שמירה".

וכע"ז כתב הריטב"א במס' שבת (קלא ע"א) והיראים (סי' ת), והטור (יר"ד סי' רפה) כתב: "וגדולה מזה שהבית נשמר על ידה כמו שדרשו בפסוק ה' שומרך וגומר מלך ב"י מבפנים ועבדיו שומרין אותו מבחוץ ואתם ישנין על מטתכם והקב"ה שומר אתכם מבחוץ וע"כ נתינתה בטפח החיצון שיהא כל הבית לפנים הימנה ובשמירתה ומ"מ לא יהא כונת המקיימה אלא לקיים מצות הבורא יתעלה שצונו עליה". ועי"ש בביאור הב"י.

ולכאורה א"כ קשה ממזוזה, ויש לחלק בין מצות ה' לשמירה לבין סגולות בני אדם. רבש"ע ציווה לנו תורה ומצוות שודאי פועלות עלינו ומשפיעות עלינו חיים ושמירה וכו', אבל אין שום דמיון לרעיונות ומחשבות בני אדם. ולכן המתרפא בפסוקי תורה יש בכך הליכה בדרכים שלא צווינו בהן.

מסקנה

מי שכותב פרשת הקטורת בכתיבת ס"ת על הקלף ותולה אותה על הקיר יש בכך משום כתיבת התורה פרשיות פרשיות, ואע"פ שהר"ף התיר היינו דוקא מחמת העוני לתינוק ללמוד תורה אבל לא סתם לשם שמירה וסגולה, ולפי הרמב"ם קרוב הדבר לכופר במהותה של תורה.

דבעיקרן של דברים כוונת המהרש"א והתו"ח לדברי ספר החינוך מצוה תקי"ב, ומעמיד זאת בכונת התירוץ של הגמ' בשבועות שם דלהגן שאני, וז"ל: ואין הדבר חלילה דומה לענין חובר חבר שזכרנו וכבר אז"ל ע"ז אסור להתרפאות בד"ת, אבל הזכירו לומר מזמורים אלו שיש בהם דברים יעוררו נפש היודע אותם לחסות בהש"י ולהשים כל מבטחו ולקבוע בלבבו יראתו ולסמוך על חסדו וטובו, ומתוך התעוררותו ע"ז יהיה נשמר בלי נזק וזוהו שהשיבו בגמ' בענין זה וכו' ואמרו להגן שאני, כלומר לא אסרה תורה שיאמר אדם ד"ת לעורר נפשו לטובה כדי שיגן עליו אותו הזכות לשמרו עכ"ל, הרי כנו"ל, וחזינן דהחינוך לא הזכיר בדבריו לחלק בזה בין חולה לבריא, והיינו מפני שכל שעושים כן כדי לעורר את הנפש לחסות בהש"י ולהשים בו כל מבטחו, ולקבוע בלבבו יראתו ולסמוך על חסדו וטובו, ושהתעוררותו בנפשו לטובה תגן עליו זכות זה, בכל כגון דא אין חילוק בין אם הוא עושה כן עבור בריא או אפילו עבור חולה, וש"י בכל גוונא לעשות זאת"...

ומביא בצי"א שיטות ראשונים שדוקא אם יש מכה אסור, אבל אם אין מכה ורק חוס וכד' מותר.

ונלענ"ד שהחילוק העיקרי הוא האם הפסוקים או הפרקים מובאים כתפילה או כלימוד תורה לשמה, או שהם כסגולה לרפוי החולה או אפילו להגנה מיסורים. פסוקים הנאמרים או הנכתבים כסגולה לשמירה, יש בכך לפי פסיקת הרמב"ם והשו"ע משום כופר בתורה ואם הם לשם לימוד או תפילה יש בכך מצוה.

ואע"פ שמצאנו שמזוזה היא לשמירת